

מחשבה למעשה

בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

ברכה למעשה // האכילת הכבוד <
פרשת השבוע // אקטואליה הפרשה <
מעשה קדיבור // האכילת אשה"ר <

את האזון נתן אקווא גמ כמטבח www.kollel.org.il

ברכה למעשה

פת הבאה בכסנין

הרב לייב לויטן

קטנים שממולאים בשר או תפוז"א, שבזה ניכר שהוא לקינוח וברכתו מזונות, וכך גם היא הכרעת שו"ע הרב (קסח י).

ובערוך השלחן (קסח מו' נ') כתב לחלק בין מקום שהמילוי הוא מועט והעיקר הוא הבצק שאז ברכתו המוציא, לבין מקום שהעיקר הוא המילוי שאז ברכתו מזונות, ובאמת לשיטתו אין הבדל בין סוגי המילוי. אמנם לכל השיטות צריך שהמילוי יהיה ניכר ונרגש בעיסה ולא דבר מועט. (מ"ב קס"ח ל"ג ובשעה"צ כח' ובביה"ל שם).

ומזה נלמד לענין ברכת הפיצה (באופן שהבצק נילוש במים) שלפי הט"ז יש לברך עליה מזונות משום הגבינה והרסק (ומבואר בפוסקים שאין חילוק בין אם המילוי הוא מכוסה בבצק כמו בורקס, לבין אם הוא טוח מעל), ולפי המ"א והכרעת הפוסקים יש לברך עליה המוציא אפילו יאכל ממנו כל שהו.

ומבואר בט"ז סק' ח' שאף אם יוציא את כל המילוי ויאכל רק את הבצק, לא תשתנה ברכתו ומברך מזונות.

ב דעת הרמב"ם שפת הבאה בכסנין הוא בצק שנילוש בשמן דבש או חלב, ואע"פ שנתן שם גם מים, אבל כיון שהלישה היא גם בשאר מי פירות, אין דרך לקבוע על זה סעודה וברכתה מזונות, אא"כ קבע על זה בעצמו סעודה.

ונחלקו הב"י והרמ"א באיזה כמות של מי פירות משתנית הברכה.

מסקנת הב"י שכל שטעם התערובת ניכר בעיסה ומרגישים מתיקות בבצק ולא אכל שיעור קביעות סעודה, אין לברך על זה מזונות כי אם המוציא. ודעת הרמ"א שצריך דוקא שהמי מתיקה יהיו בכמות מרובה יותר מהמים, דאז טעמם מורגש

מסקנת הגמ' בברכות דף מב. שפת הבאה בכסנין מברך עליה בורא מיני מזונות בתנאי שלא קבע עליה סעודתו, אבל אם קבע עליה סעודתו ברכתה המוציא. במאמר זה ובמאמרים הבאים נלמד על הגדרת פת הבאה בכסנין שמצריכה ברכת מזונות, ומהי קביעות סעודה המצריכה ברכת המוציא, תוך כדי הבאת דוגמאות מעשיות.

בהגדרת פת הבאה בכסנין נאמרו 3 שיטות בראשונים. א שיטת רבנו חננאל והערוך, שפת הבאה בכסנין היא פת שממלאים אותה בסוכר, שקדים, אגוזים או מיני תבלין. לפי דעה זו הבצק של אותה 'פת הבאה בכסנין' הוא בצק של לחם רגיל, אלא שבבצק הזה מלאו מינים שונים. ועל מאפה זה מברכים בורא מיני מזונות.

והטעם מבואר בב"י שמאפה זה איבד מחשיבות הלחם, דלחם רגיל ברכתו המוציא מפני שעשוי להשביע, ואילו פת הבאה בכסנין אינה עשויה לשובע אלא אנשים אוכלים מהם דרך עראי לשם קינוח.

ונחלקו הפוסקים בבצק שממולא בשר או גבינה אם גם בו נאמרה ההחרגה של פת הבאה בכסנין. דעת המ"א שאין זה נקרא פת הבאה בכסנין אלא לחם רגיל. וזאת משום שרק כאשר הבצק ממולא בדברים שעיקרם הוא נועד לקינוח ולא לשובע אז ברכתו מזונות, אבל אם הוא ממולא בשר וכו', עיקרו לשובע ולא לקינוח ודינו כלחם רגיל. לעומת זאת דעת הט"ז שכל בצק ממולא מקבל דין של פת הבאה בכסנין.

ולמעשה הכרעת המ"ב קסח' סק' צד' כהמ"א, אלא אם כן מוכח שזה נעשה רק לקינוח כגון ריקיקים קטנים עם שכבת גבינה צהובה, או בורקסים

מאוד בעיסה, ועד שהם יהיו הרוב מברכים המוציא. (יש שכתבו כל מיני שיעורים בדעת הרמ"א, וזה השיטה המקובלת).

ג דעת רב האי גאון שבין אם הבצק מתובל בין אם לא, אם הוא נכסס כגון וופלים או קרקרים ברכתו מזונו. אמנם גם לדעה זו, מה שמברכים על דבר שנכסס

מזונות, הוא רק באופן שבאפיייה הראשונה אפו אותו בצורה של כסיסה, אבל אם בהתחלה הוא היה לחם רגיל ואח"כ הצנימו אותו, לא פקעה ממנו ברכת המוציא עי"ז וברכתו המוציא. ולמעשה נוקטים כמו שלושת השיטות, ווממילא מאפה שקיימים בו אחד משלושת התנאים ברכתו מזונו.

הרב יאיר קושניר

פרשת השבוע

מלך שהשלום שלו

מחול, ומבואר ברש"י שהכוונה שהיו רוקדות במעגל, ולכאורה איזה חשיבות יש בציון עובדה זו. וגם גילו לנו חז"ל את המקום שבו הן היו מחוללות- "בכרמים", גם זה אומר דרשני.

סיום המשנה הוא בפסוק "צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה", מבאר רש"י שהכוונה לקב"ה שהוא "מלך שהשלום שלו", בעטרה שעיטרה לו אמו "זו כנסת ישראל", ביום חתונתו זה "מתן תורה", וביום שמחת ליבו, זה "בנין בית המקדש".

יש להתבונן מהי העטרה שעיטרה כנס"י את הקב"ה שקשורה גם ליום מתן תורה וגם לבנין בית המקדש.

ובתחילה נעמוד על כך שיש מכנה משותף שהוא בסיס ראשוני לזכייה בתורה ולזכייה בבניית בית המקדש, והוא: אחדות עם ישראל כולו.

האחדות הוא תנאי מוכרח לקבלת תורה וכפי שידועה דרשת חז"ל (הובא ברש"י שמות יט, ג), "ויחן שם ישראל – כאיש אחד בלב אחד", וברי לנו כי תכונה זו של "איש אחד בלב אחד" במתן תורה, אינה 'תוספת' צדדית בעלמא, אלא שזה עצם ה'חלות' של קבלת התורה, משום שהתורה ניתנה לעם ישראל ככלל, ולא כאוסף של יחידים, וכמובא בגמרא בתענית (ז). "חרב אל הבדים ונאלו - חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בד בבד בתורה [דהיינו ביחידות], ולא עוד אלא שמטפשי... ולא עוד אלא שחוטאין", והיינו משום שהתורה נמסרה לנו ככלל.

פרשת ואתחנן יוצאת בסמיכות ל- ט"ו באב, מלפניה או מאחריה, ור' צדוק הכהן מלובלין מוצא קשר ושייכות בין הפרשה ליום זה, וכדלהלן.

המשנה במסכת תענית (כו:) אומרת: "אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים...", והמשנה מסיימת, "וכן הוא אומר (שה"ש ג, יא), צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו - זה מתן תורה, וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו", ונתבונן נא בכמה נקודות במשנה זו.

ראשית יש להבין מה הקשר שיש בין השמחה שיש ביום הכיפורים, שהוא יום שניתנו בו לוחות שניות כמבואר בגמרא, לבין השמחה שיש ב- ט"ו באב. שכן, בגמרא נאמרו כמה טעמים לפשר השמחה ביום זה, האחד מהם משום ש"הותרו שבטים לבוא זה בזה", וטעם נוסף מפני ש"אותו יום פסקו מלכרות עצים למערכה", ובגין כך היה ניתן להוסיף בלימוד תורה של לילה, וכלשון רש"י: "מחמשה עשר באב ואילך, מי שמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה - יוסיף חיים על חייו", וצריך ביאור איך טעמים אלו עולים בקנה אחד עם שמחת יום הכיפורים, דמפשטות המשנה משמע שהשמחה של ימים אלה זהה.

עוד יש לדקדק את לשון המשנה שציינה לנו את אופן הרקידה שהיה בימים אלו- "חולות", מלשון

אלו האחדות והתורה, אלא משום שהאמת (-) זו תורה) והשלום אהבו.

ומעתה נשכיל להבין ש"העטרה שעטרה לו אמו", זה ה"שלום", וממילא אנו מבינים את ה"הבאין כאחת" של יום חתונתו- זה מתן תורה, ויום שמחת ליבו- זה בניין בית המקדש, שכן שניהם משלימים זה את זה, והא בלא הא לא סגיא. ונפלא, אם כן, שאיזכור שמו של הקב"ה בפסוק זה הינו "המלך שלמה", כלומר: "מלך שהשלום שלו", כי זהו המכנה המשותף בין השניים, זהו הכלי מחזיק ברכה, שמאגד בתוכו את התורה והמקדש לחטיבה אחת. נוכל אולי לומר שזה פשר העניין שחז"ל גילו לנו את צורת הרקידה שהייתה במחול- מעגל. שכן מעגל, מסמל אחדות, הוא תחום מכל הצדדים ללא הפרדה, ואין מישהו שהוא ראשון או אחרון, כולם נמצאים באותה נקודה ביחס אחד לשני- כולם זהים, כולם ביחד, אין פרץ ואין יוצא. וכדי להדגיש את האחדות, ציינו חז"ל שזה היה במחול.

והנה, לפני החורבן, שהיה איחוד בכלל ישראל, בית דין שבלשכת הגזית היו יושבים בעיגול כדי שיוכלו לראות זה את זה (בחצי עיגול), והמקום הראשון שגלתה סנהדרין בצאתה מירושלים, כשהיה פירוד והחורבן החל, היה ל"בנה" (כמבואר במסכת ר"ה לא.), ושם היה גם שינוי בצורת ההרכב של הדיינים, שם הם היו יושבים בצורה של כרם, ומכאן הביטוי "כרם דיבנה", ומפרש רש"י (ברכות סג:) "על שם שהיו יושבים שורות שורות, ככרם זה הנטוע שורות שורות", והיינו שביבנה הגיע לידי ביטוי החורבן, שנוצר כתוצאה מריב ומדון שהיה בכלל ישראל, גם באופן ישיבת הסנהדרין, שמעתה ישבו בשורות שורות ככרם, שזה ההפך הגמור מעיגול, בעוד שעיגול מסמל איחוד גמור, השורה מסמלת מדרגתיות, תחילה וסוף, חוסר שיוויון, אי חיבור, וזה עצם החורבן.

בנות ישראל רצו לתקן את אשר עוות, ולכן בימים של שלום ואחדות, הן יצאו "לחולל בכרמים", כן. דווקא בכרם שעשוי שורות שורות ומסמל לכאורה קרע ופירוד, הן יצאו במחול- במעגל, לאחות הקרעים ולאחד הפזורים.

ובזכות שנאהב את השלום, נזכה לקבלת התורה ולבניין הבית במהרה בימינו, אכ"ר.

גם הזכייה בבית המקדש תלויה באחדותנו, זאת נוכל ללמוד מכך שבית המקדש נחרב על שנאת חינם (יומא ט:), ועל כך ש"העמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפנים משורת הדין" (ב"מ ל:), דהיינו לא באו זה לקראתו של זה, וחיו בפירוד, ומשכך- אירע החורבן.

ונמצאנו למדים שכדי לזכות בכתרה של תורה, ובבניין הבית דרושה אחדות ורעות בעם ישראל, וממילא אנו מבינים שכשהיה פירוד וחורבן חסרנו לא רק את בניין הבית, אלא איבדנו גם מחלקנו בתורה, וכפי שאמרנו זה לא מכבר במגילת איכה (ב,ט) "טבעו בארץ שעריה... מלכה ושריה בגויים אין תורה", דהיינו שבד בבד עם חורבן הבית והגלות, גם "אין תורה", משום שכאמור, המכנה המשותף הוא אחדות, וכשהיא סרה איבדנו את שתיהם.

לזאת יתפלל אדם בכל יום "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך", שאלו האבדות שאיבדנו ישובו אלינו במהרה.

אם תימצי לומר, השמחה ביום הכיפורים, וב- ט"ו באב בייתה על האחדות ששרתה בעם ישראל.

על יום הכיפורים כותב הטור בשם המדרש (הלכות יום הכפורים סימן תרו) "מה מלאכי השרת שלום ביניהם כך ישראל ביום הכפורים שלום ביניהם, והקב"ה מכפר עליהם", הרי שיום הכיפורים מתייחד בכך שהוא יום ללא תחרות, יום של שלום ואחדות בעם ישראל.

גם ט"ו באב סגולתו באיחוד שבא לידי ביטוי בכך ש"הותרו שבטים לבוא זה בזה", נישואין זה האיחוד המקסימלי שיכול להיות, ונמצא שביום זה הפירוד שהיה בכלל ישראל בא לידי סיום, ויהי שלום.

וכשיש איחוד והכשרה להשראת שכינה בישראל בבניין הבית, אזי זוכים לעלייה בתורה. ונמצא, אפוא, שהטעם של "הותרו שבטים זה בזה", והטעם ש"פסקו מלכרות עצים למערכה", והיו יכולים להוסיף בתורה אלה לא שתי טעמים נפרדים, אלא הם נגזרים זה מזה, האחיזה במידת השלום, מביאה לתוספת באחיזה בתורה, ומכשירה את הגאולה.

אומר ר' צדוק, שלכן פרשת ואתחנן סמוכה ל- ט"ו באב, שכן בפרשה יש את עשרת הדיברות שניתנו לנו בסיני, ובזה זה מקביל ליום הכיפורים שניתנו בו לוחות, וכפי שהוכחנו לא במקרה התקבצו לימים

המדברים בדרך הלכה בענין זה וכו', ואחר כך ילמד חפץ חיים ושמירת הלשון וכו', וכן האגדות המבארות גודל אושרו של האיש הזהיר וכו', ואז הקב"ה ימחל לו על העבר, ויעזור לו על להבא שלא יכשל בזה".

ב. למעשה, אין ללכת לבקש מחילה מחבירו אם על ידי כך יבוא חבירו לידי צער, וכל מה שכתב החפץ חיים שיש לבקש מחילה ממי שדיברו עליו, זה דווקא במקרה שאין חשש שיבוא צער לחבירו בשל כך (חוט השני שמירת הלשון פרק א' סעיף ג').

ג. במקרה שגרם נזק ממוני לחבירו על ידי הלשון הרע שדיבר עליו, בדיני אדם אינו חייב כיון שזהו גרמא. אבל בדיני שמיים גם גרמא חייב, ולכן אינו יוצא ידי חובת פיוס עד שישלם לו את הנזק שגרם. (חשוקי חמד בבא קמא צא:; קונטרס בקש שלום בשם הגר"ח קנייבסקי).

ד. האם מועילה מחילת קטן, דעת הגרי"ש אלישיב: שקטן אינו בר מחילה, ומכל מקום יבקש ממנו מחילה מפני המנהג, ושיגדל יבקש ממנו שוב. (אשרי האיש ח"ג פרק כ אות ד).

דעת הגר"נ קרליץ: שמחילת קטן מועילה, ודווקא בדיני ממונות אינו בר מחילה משום שיכול לחזור בו ממה שמחל, מכל מקום לעניין בין אדם לחבירו שענין המחילה הוא מה שמסיר הקפדתו מליבו, מועילה מחילתו. (חוט השני הל' יום כיפור עמ' קא).

בבית הכנסת "שתיקה יפה" למד הרב עם המתפללים הלכות איסורי לשון הרע.. הרב הביא את דבריו החמורים של החפץ חיים בגנות מספרי לשון הרע, להיכן המילים שיוצאות מהפה עלולות להגיע.. וכמה שונא הקב"ה שמספרים בגנות עם ישראל.

אחד מלומדי השיעור התעורר מדבריו החמורים ששמע מהרב, והחליט לקחת את עצמו בידיים.. הוא ניגש לרב עם מספר שאלות.

א. יש הרבה אנשים שהוא דיבר עליהם לשון הרע במשך חייו, אך הוא אינו זוכר על מי בדיוק הוא דיבר, וא"כ כיצד יכול הוא לפייסם.

ב. לגבי אותם אנשים שזוכר שדיבר עליהם לשון הרע, במקרה שיש חשש שאם ילך אליהם וינסה לפייסם, הם יצטערו מאד לשמוע שכך דיברו עליהם, האם במקרה כזה מותר לו לצערם בשביל לכפר על חטאו. **ג.** במקרה שכתוצאה מהלשון רע שלו ישנם אנשים שנגרם להם נזק ישיר או בעקיפין, האם עליו לשלם את הנזק כדי לכפר על חטא הלשון הרע שלו.

ד. במקרה שדיבר לשון הרע על ילד, האם מועילה המחילה של הילד, או שמא עליו להמתין שהילד יגדל ויהיה לאיש.

תשובת הרב: א. בקונטרס 'כבוד שמים' של בעל החפץ חיים (פרק ג') כתוב: "אמרו חז"ל, צדיקים באותו דבר שחוטאים בו מתרצים, ועל כן יראה ללמוד ענינים אלו ברבים מתוך ספרי הפוסקים

